

Üleriigiline rahvakogu "Mida on heaks eluks vaja?"

MÕISTED

Siia on koondatud sõnad, mida rahvakogus läbivalt kasutame. Need on mõisted ja terminid ehk neil on kokkuleppelised tähendused. Nende tähenduste ühte moodi teadmine ja kasutamine aitab meil üksteisega selgemalt arutelusid pidada ja ühiste ettepanekuteni jõuda. See loetelu täieneb rahvakogu jooksul osalejate, ekspertide ja huvirühmade esindajate ettepanekute alusel.

Koostajad: korraldustiimist Maiu Lauring (PRAXIS) ja Riinu Lepa (TLÜ) koos rahvakogu ekspertidega Tairi Rõõm (TTÜ), Katre Pall (PRAXIS), Bianca Plüschke-Altöf (TLÜ), Oliver Nahkur (UT, EstWell).

Heaolu

Heaolu on see, kuidas meil oma elus läheb.

Objektiivne heaolu on see, kuidas minu elu paistab väljastpoolt vaadatuna.

Subjekttiivne heaolu on see, kuidas me ise oma elu näeme – milliseid tundeid ja emotsioone me tunneme, kuidas toimime isiklikul ja sotsiaalsel tasandil ning kuidas ise hindame „kuidas meil oma elus läheb“.

Inimarengu indeks (ingl k *human development index*, **HDI**) on ÜRO Arenguprogrammi (ingl k *United Nations Development Programme*, *UNDP*) koostatud koondnäitaja, mis kirjeldab riigi keskmist inimarengu taset kolmes põhivaldkonnas: tervis, haridus ja elatustase. Seda indeksit kasutatakse sageli heaolu mõõdikuna, sest sisaldab lisaks rahvusliku kogutulu näitajale (ingl k *Gross National Income (GNI) per capita, PPP*) ka heaolus keskseid mitterajanduslikke dimensioone – tervis (oodatav eluiga sünnihetkel) ja haridus (keskmised ja oodatavad kooliaastad). Seetõttu peegeldab HDI riigi elanike elukvaliteeti ja inimeste võimalusi laiemalt kui ainult SKP või sissetulek elaniku kohta. Indeksi väärtused on vahemikus 0–1: mida suurem, seda kõrgem inimarengu tase.

Vaata: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI> ja Eesti kohta <https://kogu.ee/eesti-inimarengu-aruanne/>.

Vaesus

Absoluutne vaesus tähendab, et inimese tulu jääb allapoole absoluutse vaesuse piiri. Absoluutse vaesuse piiriks on arvestuslik elatusmiinimum, mis väljendab miinimumvajaduste rahuldamise rahalist maksumust.

Absoluutse vaesuse piir arvutatakse *ekvivalentnetosissetuleku* alusel, mis võtab arvesse *leibkonna* koosseisu (esimese täiskasvanud liikme kaal 1, iga järgmise vähemalt 14-aastase liikme kaal 0,7 ja kõigi alla 14-aastaste kaal 0,5) ehk *leibkonna* kogusissetulek on jagatud leibkonnaliikmete tarbimiskaalude summaga.

Suhteline vaesus tähendab, et inimese tulu jääb allapoole *suhtelise vaesuse piiri*. Suhtelise vaesuse piir on 60% leibkonnaliikmete aasta *ekvivalentnetosissetuleku* mediaanist.

Suhtelise vaesuse määr on nende elanike osatähtsus, kelle *ekvivalentnetosissetulek* on allpool suhtelise vaesuse piiri.

Suhtelise vaesuse piir arvutatakse *ekvivalentnetosissetuleku* alusel, mis võtab arvesse leibkonna koosseisu (esimese täiskasvanud liikme kaal 1, iga järgmise vähemalt 14-aastase liikme kaal 0,5 ja kõigi alla 14-aastaste kaal 0,3) ehk leibkonna kogusissetulek on jagatud leibkonnaliikmete tarbimiskaalude summaga

Leibkonna moodustavad ühisel pinnal elavad inimesed, kes jagavad omavahel eelarvet või toitu.

Sotsiaalne tõrjutus on mitmesuguste heaolupuudujääkide kuhjumise protsess mis viib olukorrani, kus inimesel või teatud grupil ei ole ligipääsu erinevatele hüvedele või ressurssidele nt eluase, haridus, tööturg, tervishoid ning see takistab ühiskonnaelus osalemist ja kaasatust. Sotsiaalset tõrjutust võib kogeda inimene, kes elab absoluutses või suhtelises vaesuses, materiaalses *ilmajäetuses* või *leibkonnas*, kus tööelised liikmed osalevad tööturul minimaalselt. Sotsiaalset tõrjutust võib soodustada väike sissetulek, aga tõrjutuse mõõtmisel kasutatakse lisaks vaesuse näitajatele ka pikaajalise töötuse määra ning halva või väga halva tervisega isikute osatähtsust. Allikas: Cedefop.europa.eu; *Inimarengu Aruanne 2014–2015*.

Sotsiaalne lõks on olukord, kus indiviid või grupp ei suuda oma pingutustele vaatamata parandada oma positsiooni sotsiaalses hierarhias. Lõksude tunnused on suhetes (keegi võidab, keegi kaotab), seotud võimusuhetega, normaliseeritud kui „paratamatus“.

Arvestuslik elatusmiinimum on väikseim summa, millega on võimalik katta ühe liikmeka *leibkonna* 30 päeva igapäevavajadused. Ühtlasi on see ka absoluutse vaesuse piir. Arvestatakse kulutusi eluasemele, toidule, riieale, majapidamisele, tervishoiule, haridusele, sidele, transpordile, vaba aja veetmisele.

Ilmajäetus on olukord, kus inimene ei saa endale lubada mitmeid ühiskonnas laialt levinud hüvesid. Ilmajäetus on inimese enda poolt tunnetatav.

Ilmajäetuse määr näitab nende isikute osatähtsust, kes ei saa endale võimaldada vähemalt 5 komponenti järgnevast 13-st:

- üüri- ja kommunaalkulude tasumist;
- kodu piisavalt soojana hoidmist;
- ettenägematuid kulutusi;
- üle päeva liha, kala või nendega samaväärseid valke sisaldava toidu söömist;
- nädalast puhkust kodust eemal;
- autot;
- kulunud või kahjustatud mööbli väljavahetamist;
- kulunud riiete asendamist uutega;
- vähemalt kaht paari heas seisukorras ja meie kliimas sobilikke välisjalanõusid;
- kasvõi väikese summa kulutamist enda peale iga nädal;
- regulaarselt mõnes tasulises vaba aja tegevuses osalemist;
- vähemalt kord kuus sõprade või sugulastega kokkusaamist, et koos süüa-juua;
- vajadusel isiklikul otstarbel kodus interneti kasutamist.

Majandus

Majandus on inimtegevus, mille eesmärk on tagada inimestele vajalike kaupade ja teenuste tootmist, vahetust, jaotust ja tarbimise võimalust. Riigi majanduse eesmärk on tagada riigi elanikkonna äraelamise ja arengu võimalusi, sellepärast kuuluvad riigi majanduse koosseisu sellised tegevusalad nagu toidu ja rõivastuse hankimine, elamute ehitamine ja kütmine, hariduse saamine, tervise ja kultuuriliste vajaduste eest hoolitsemine. Majandus hõlmab ettevõtteid ja asutusi, mis toodavad kaupu ja osutavad teenuseid. Ettevõtteid, mis toodavad sarnaseid kaupu ja osutavad sarnaseid teenuseid, moodustavad majandusharu (nt energeetika, masinatööstus, taimekasvatuse, haridus, turism jne). Majandusharud jaotatakse omakorda majandussektoriteks, mille ettevõtteid ja asutused tegelevad tooraine hankimisega loodusest (primaarne sektor), tooraine töötlemisega (sekundaarne sektor) ja teenuste osutamisega (teenindus ehk tertsiaarne sektor). *Allikas: Wikipedia*

Peale taasiseseisvumist, on Eestis liberaalne turumajandus. **Turumajanduse** tunnuseks on üksikisikute spetsialiseerumine, konkurentsipõhisus, erainitsiatiiv ja eraomand, hinnamehhanism ja majandusvabadus. Turumajanduse sees eristatakse kapitalistlikku majandusmudelit, vabaturumajandust ja sotsiaalse turumajanduse mudelit. Turumajanduses mõjutab investeringute ja toodetud kaupade jaotuse üle otsustamist turu hinnamehhanism

ehk toodete hinna määrab nõudluse-pakkumise suhe, mitte selle tootmiskulu. Turumajandus põhineb eraomandusel ja lähtub erahuvist, kuid selle jätkusuutlikkuse (turuvabadused) tagab riiklik institutsioon, mis kehtestab ühtse õiguskorra oma territooriumil ning lahendab tekkinud konflikte kohtute kaudu. Turumajandusele vastandub bürokraatlik plaanimajandus, milles investeerimis- ja tootmisotsuseid langetavad riigis täitevvõimu teostavad ametnikud.
Allikas: Wikipedia

Sisemajanduse koguprodukt (SKP) (ingl k on enimlevinud mõõdik riigi edu mõõtmisel.

Majanduskasv on tootmis- ja sissetulekutaseme kasv, mõõdetuna SKP kaudu, millelt oodatakse, et see vähendab heaolupuudujääke. *Allikas: Eesti Inimarengu Aruanded*

Majanduslik ebavõrdsus

Majanduslik ebavõrdsus on sissetulekute või väljaminekute ebavõrdne jaotumine ühiskonnaliikmete vahel. Ebavõrdsust ühiskonnas mõõdetakse erinevate näitajatega, sh eristatakse **varaline** ja **sissetulekute ebavõrdsus**.

Netovara (ka vara netoväärtus) on isiku, leibkonna või ettevõtte vara koguväärtus miinus kohustuste väärtus. Teisisõnu: Netovara = kõik varad – kõik võlad. Leibkonna varade hulka võivad kuuluda näiteks: raha ja hoiused, investeringud (aktsiad, fondid jne), kinnisvara, sõidukid ja muu väärtuslik vara. Leibkonna kohustuste hulka võivad kuuluda näiteks: eluasemelaen, tarbimislaenu, liisingud, krediitkaardivõlg ja muud võlad Kui kohustused on suuremad kui varad, on netovara *negatiivne*.

Gini koefitsient on ebavõrdsuse mõõdik, mis näitab, kui ebaühtlaselt on tulu või vara jaotunud elanikkonna vahel. Koefitsiendi näit on 0 ja 1 vahel (mõnikord ka 0-100): 0 tähendab täielikku võrdsust ehk kõigil on täpselt sama tulu/vara, 1 tähendab maksimaalset ebavõrdsust ehk kogu tulu/vara kuulub ühele inimesele. Seega, mida suurem Gini koefitsient, seda suurem ebavõrdsus. Näiteks: kui riigis $Gini=0,25$, on jaotus võrdsem kui riigis, kus $Gini=0,40$.

Eristatakse **Tulu-Gini** ja **vara-Gini**. Tulu-Gini mõõdab ebavõrdsust sissetuleku jaotuses. Vara-Gini mõõdab ebavõrdsust netovara jaotuses (see on tavaliselt suurem kui tulu-Gini).

Top 1% (või top 5%) varade osakaal on ebavõrdsuse näitaja, mis ütleb, kui suur osa kogu riigi/leibkondade netovarast kuulub kõige jõukamale 1%-le (või 5%-le) elanikkonnast. Näiteks,

Kui top 1% varade osakaal on 30%, siis kõige jõukam 1% omab 30% kogu netovarast, ülejäänud 99% omab kokku 70%. Mida suurem top 1% või top 5% osakaal, seda kontsentreeritum (ja tavaliselt ebavõrdsem) on varajaotus.

Võimaluste ebavõrdsus tähendab olukorda, kus inimestel on erinevad võimalused oma elu kujundada, edukaks saada ja sissetulekut teenida mitte nende endi pingutuse või valikute tõttu, vaid sünnipäraste või väliste tegurite tõttu, mida nad ise kontrollida ei saa. Kui edu sõltub rohkem päritolust kui pingutusest, on tegemist võimaluste ebavõrdsusega.

Võimaluste ebavõrdsus tekib siis, kui inimese tulevik sõltub tugevalt näiteks: pere sissetulekust ja haridusest, vanemate sotsiaalsest staatusest, elukohast (linn/maa, piirkond, naabruskond), soost, rahvusest või muudest taustatunnustest. Lisaks eelnevale hõlmab see erinevusi ligipääsus näiteks: kvaliteetsele haridusele, tervishoiule, töö- ja karjääri võrgustikele, ka ettevõtlustulu teenimisele: kapitali kättesaadavus (nt laen, investeeringud), ligipääs võrgustikele, turule, ettevõtlusoskustele jne, mis võimaldavad ettevõtlusega alustada ning sellelt tulu teenida.

Tulemite ebavõrdsus tähendab, et inimeste elu tulemused on erinevad – st nad jõuavad ühiskonnas erinevatele tasemetele sissetuleku, varade, hariduse, tervise või elukvaliteedi poolest.

<p>Tulemite ebavõrdsus väljendub näiteks erinevustes:</p> <ul style="list-style-type: none">• sissetulekus (palgad, tulud)• varas / netovaras• tarbimises• haridustasemes ja oskustes• tervises ja elueas• tööstaatuses ja karjääris• elutingimustes (eluaseme kvaliteet, turvalisus)	<p>Erinevus võimaluste ebavõrdsusest:</p> <ul style="list-style-type: none">• Võimaluste ebavõrdsus: erinevad stardipositsioonid ja ligipääs ressurssidele (põhjused).• Tulemite ebavõrdsus: erinevad lõpptulemused (tagajärjed).
---	--

Netosissetulek on sissetulek pärast maksude ja kohustuslike mahaarvamiste tasumist – summa, mis inimesele või leibkonnale realselt kätte jääb tarbimiseks ja säästmiseks. Netosissetulek = brutosissetulek – tulumaks – sotsiaalkindlustusmaksed (ja muud kohustuslikud mahaarvamised). Netosissetulek võib sisaldada näiteks: palgatulu pärast maksude tasumist, pensioneid ja toetuseid (netosummas), muud regulaarset tulu pärast maksustamist.

Ekvivalent-netosissetulek (ka ekvivalentne leibkonna netosissetulek) on leibkonna netosissetulek inimese kohta, mis on korrigeeritud leibkonna suuruse ja koosseisu järgi, et eri suurusega leibkondi oleks võimalik võrrelda. See näitaja arvestab, et suurem leibkond ei vaja proportsionaalselt sama palju raha, sest on mastaabisääst (nt ühine eluaseme- ja energiakulu).

Ühiskond

Kõige lihtsamalt öeldes, on ühiskond on inimeste organiseeritud kooselu vorm.

Kogukond on inimeste kooslus, keda ühendavad näiteks ühised väärtused, põhimõtted, huvid, eesmärgid, sotsiaalsed suhted ja identiteet. Inimeste vahel tekkinud side võimaldab vahetada omavahel ressursse ning jagada vastastikku teadmisi, kogemusi ja oskusi, mis on tuge pakkuva loomuga. Igasugune rühm inimesi ei ole kogukond ja iga asum pole automaatselt kogukond. Kogukonnast saab realselt koostöövõimiv, ühendatud kogukond siis, kui selles on piisaval määral sotsiaalset sidusust. Sidusus areneb, kui inimesed jagavad huvisid või ressursse, kui igaühe identiteet on vastastikku seotud. Kui isiku- ja konkurentsipõhine tegutsemine pigem lõhub suhteid ja eraldab inimesi, siis kogukondlikult teineteist toetades on võimalik ise luua muutusi oma elus. Koostöövõimiv kogukond on tervise, jõukuse ja võimekuse pant.

(Allikad: Koostööpäevakud „Vaimne tervis algab siit!“ (2024). Sotsiaalministeerium ja Eesti Koostöö Kogu; Ressursipõhise kogukonna arendamise põhimõtted ja rakendamine (2024). Kogukonnaveeb.)

Sotsiaalne kaitse hõlmab rahalist tuge ja toetavaid teenuseid töö leidmisel, tervise eest hoolitsemisel ja igapäevaeluga toimetulekul. Riik korraldab sotsiaalset kaitset sotsiaalkindlustuse ja sotsiaalhoolekande kaudu.

Sotsiaalkindlustushüvitised ja -toetused tagavad inimesele sissetuleku töö kaotuse, haiguse, vanaduse, pikaajalise tervisekahjustuse, lapse sünni vm sotsiaalsete riskide esinemisel.

Sotsiaalhoolekanne - sotsiaalteenuste, sotsiaaltoetuste, vältimatu sotsiaalabi ja muu abi osutamise või määramisega seotud toimingute süsteem. *(Allikas: Sotsiaalhoolekande seadus)*

Progressiivne maks on selline maks, mille puhul maksukoormus (maksumäär või makstud maksude osakaal sissetulekust) kasvab sissetuleku suurenedes. Teisisõnu, rikkamad maksavad maksudeks suurema osa oma sissetulekust kui vaesemad.

Levinud näide on *astmeline tulumaks*, kus kõrgematele sissetulekutele kehtib kõrgem maksumäär. Lihtsustatud arvutus: 1000 € sissetulek → 10% maksu → 100€ maksudeks; 5000 € sissetulek → 25% maksu → 1250€ maksudeks.

Regressiivne maks on selline maks, mille puhul maksukoormus (maksude osakaal sissetulekust) väheneb sissetuleku suurenedes. Teisisõnu, madalama sissetulekuga inimesed maksavad suurema osa oma sissetulekust maksudeks kui kõrgema sissetulekuga inimesed.

Levinud näide on käibemaks (ingl k *value-added tax*, VAT) on regressiivne maks, sest madalama sissetulekuga leibkonnad kulutavad suurema osa oma tulust esmavajalike asjade tarbimisele. Lihtsustatud näide: 1000 € sissetulek → maksudeks 200 € (20% sissetulekust); 5000 € sissetulek → maksudeks 500 € (10% sissetulekust).

Looduskeskkond

Planetaarsete piiride (ka Maa taluvuspiiride) kontseptsioon kujutab endast Maa biofüüsikaliste süsteemide taluvuspiire, mille ulatuses inimtegevus võib toimuda ilma, et tekiks pöördumatud ja kahjulikud keskkonnamuutused. Need piirid määratlevad keskkonnaressursid ja ökoloogilised künnised, nagu elurikkus, kliimamuutused, osoonikihi hõrenemine, keemiline saastatus, ookeanide hapestumine, magevee kasutamine, maakasutuse muutused, lämmastiku- ja fosforiringed ning atmosfääri aerosoolid. Nende piiride ületamine ohustab Maa ökosüsteemide vastupanuvõimet, inimeste heaolu ja jätkusuutlikku eluviisi.

Ökosüsteem on ala, kus elusorganismid (taimed, loomad, mikroobid) ja nende eluta keskkond toimivad koos. Kõik selles süsteemis on omavahel seotud aine ja energia ringluse kaudu. Taimed toodavad orgaanilist ainet, loomad seda kasutavad ja lagundajad lagundavad jääke tagasi looduslikeks aineteks. Ökosüsteem on isereguleeruv, st, et ta suudab ise tasakaalu hoida ja ajas areneda. Näiteks võivad ökosüsteemid olla mets, järv või niit. Väiksemad ökosüsteemid moodustavad koos suurema terviku – biosfääri, mis on Maa elus ja eluta looduse kogu süsteem.

Ökosüsteemi teenused on looduse pakutatavad hüved ja kasud, mis toetavad inimeste heaolu ning elu. Neid võib jagada nelja põhikategooriasse: (1) reguleerivad teenused – mõjutavad kliimat, vee- ja õhukvaliteeti, üleujutuste riski ning tagavad tolmeldamise; (2) varustusteenused (tootvad teenused) – pakuvad inimestele toitu, vett, puitu ja muid looduslikke materjale, (3) kultuuriteenused – pakuvad esteetilist, vaimset ja rekreatiivset

väärtust, looduslikku lõõgastust ja inspiratsiooni, (4) tugiteenused – toetavad kõiki teisi teenuseid läbi aineringe, mullateke, fotosünteesi ja elupaikade loomise.

Kestlikkus on laialt tuntud mõiste, kuid see võib tähendada erinevatele erinevaid asju. Kõige üldisemalt tähendab kestlikkus kõigi eluvormide ja planeedi vajaduste seadmist esikohale nii, et inimtegevus ei ületaks Maa taluvuspiire. Küsimuses, kuidas sihipäraselt kestlikku arengut saavutada, ollakse aga eri arvamusel. Jätkusuutliku ja säästva arengu koolkonnad püüavad leida tasakaalu sotsiaalse õigluse, keskkonnakaitse ja majandusarengu vahel eesmärgiga tagada heaolu jätkumine ka tulevastele põlvkondadele. Seevastu tasaarengu koolkond seab kahtluse alla võimaluse saavutada keskkonnakaitse ja sotsiaalne õiglus jätkuva majanduskasvu tingimustes. Selle asemel toetatakse ühiskonnakorraldust, kus heaolu ei sõltu majanduskasvust.

Keskkonna- ja kliimateadlikkus tähendab inimese ja keskkonna vahelise vastastikmõju teaduslikku mõistmist ning valmisolekut seda oma igapäevategevustes arvesse võtta. Kliimateadlikkus on arusaam sellest, kuidas kliimamuutused mõjutavad meid kõiki ning kuidas meie omakorda kliimat mõjutame. Mõlemad ei piirdu ainult teadmistega, vaid hõlmavad ka emotsionaalset sidet ümbritseva keskkonnaga. Samuti on oluline väärtusruum, mis toetab keskkonda ja kliimat hoidvaid valikuid, ning praktilised teadmised ja oskused, kuidas kestlikult tegutseda ja alternatiivset kestlikku tulevikku ette kujutada. Kliimamuutuste kontekstis tähendab see ka suutlikkust vähendada oma kliimamõju ning suurendada vastupanuvõimet.

Keskkonna- ja kliimaõiglus on põhimõte ja liikumine, mis rõhutab õiglast ja võrdset koormuse jaotust keskkonna- ja kliimamuutuste mõjude osas ning tagab võrdne õiguse osaleda otsustusprotsessides. See hõlmab (1) jaotavat õiglust – hüvede ja kahjude õiglast jaotust eri kogukondade vahel, arvestades ruumilisi mustreid ja keskkonnariske, (2) menetluslikku õiglust – kodanike võrdset osalemist otsustes ja ligipääsu teabele, (3) tunnustamisõiglust – erinevate sidusrühmade kogemuste, vajaduste ja väärtuste tunnustamist, (4) võimaluste õiglust – inimeste erineva suutlikkuse tunnustamist ja võimekuse toetamist õiguse tagamiseks kõigile.

Vaikne jätkusuutlikkus tugineb kohalikele pärandtarkustele, praktilistele tegevustele ning olemasolevatele kestlikele ja kogukondlikele praktikatele – isegi kui neid ei märgistata sõnaga „jätkusuutlikkus“. Sellised tegevused hõlmavad näiteks parandamist, taaskasutust, isetegemist ja aiandust ning kujutavad endast tasast, sageli tunnustamata, kuid olulist panust kestlikule elule.

Süsteem

Rahvakogus mõistame **süsteemi** kui elementide või osade kogumit, mis on sidusalt organiseeritud ja omavahel ühendatud mustriks või struktuuriks, mis tekitab iseloomulikku käitumist, mida sageli liigitatakse selle funktsiooniks või otstarbeks. Süsteem on omavahel seotud elementide kogum, mis on sidusalt organiseeritud selliselt, et see saavutab midagi. Seega, süsteem peab koosnema kolme tüüpi asjust: elementidest, omavahelistest seostest ja funktsioonist/ eesmärgist. Süsteemid võivad olla põimitud süsteemidesse, mis on omakorda põimitud süsteemidesse. Inimese ümber toimivad erinevad süsteemid – majanduslikud, sotsiaalsed, ökoloogilised. Nii suured kui ka väikesed süsteemid käituvad sarnaste põhimõtete järgi ning nende mõistmine on meie parim võimalus luua püsivaid positiivseid muutusi.

Allikas: Donella. H. Meadows (2025). Süsteemimõtlemise alused. Aegraja kirjastus.

Süsteemimõtlemine tähendab võimet hoomata uuritava fenomeniga või organisatsiooniga ruumis ja ajas toimuvaid muutusi nii kohalikus kui globaalses mõõtnes erinevaid mudeleid või lähenemisviise kasutades. Sellises tähenduses on süsteemimõtlemine kasutatav nii üksikisiku, rühma, organisatsiooni kui loodus- või tehniliste nähtuste uurimiseks, kirjeldamiseks ja seletamiseks. Seega on süsteemimõtlemine rakendatav ka kooli, õppetunni, klassi ja õpetajaskonna uurimisel ning tegevuse juhtimisel. Tänapäeval on laialdaselt tunnustatud, et *süsteemimõtlemine* on paljude kogu maailma ees seisvate keskkonna, poliitiliste, sotsiaalsete ja majanduslike probleemide lahendamise tähtis tööriist. Nii suured kui ka väikesed süsteemid võivad käituda sarnaselt ja nende mõistmine on ehk meie parim lootus püsivate muutuste tegemiseks paljudel aladel.

Allikas:

https://www.tlu.ee/opmat/ka/opiobjekt/RKA6004/Kasvatusteaduse_pohimoisteid/saavutust_arve_ssteemimtlemine.html